

ZAMONAVIY DINIY TA'LIMOTLAR MOHIYATI, XUSUSIYATLARI VA IJTIMOIY AHAMIYATI

Kamolov J. SH.

Farg'ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti

ANNOTATSIYA.

Mazkur maqolada zamonaviy diniy ta'limotlarning mohiyati, ularning asosiy xususiyatlari, tasnifi hamda jamiyat hayotiga ko'rsatadigan ijtimoiy ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda zamonaviy diniy oqimlarning shakllanish omillari, ularning individuallikka yo'naltirilganligi, sinkretik xarakteri va globallashuv sharoitida keng tarqalish xususiyatlari yoritilgan. Shuningdek, mazkur ta'limotlarning shaxs ma'naviyati, ijtimoiy munosabatlar va madaniy jarayonlarga ta'siri ijobiy va salbiy jihatlar nuqtai nazaridan baholangan. Maqolada zamonaviy diniy harakatlarni ilmiy asosda o'rganishning ahamiyati hamda diniy savodxonlikni oshirish zarurligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar. Zamonaviy diniy ta'limotlar, diniy oqimlar, yangi diniy harakatlar, globallashuv, sinkretizm, individuallik, diniy tasnif, ijtimoiy ta'sir, ma'naviyat, bag'rikenglik, diniy savodxonlik, radikalizm.

KIRISH.

Globalashuv jarayonlari kuchayib borayotgan hozirgi davrda diniy ta'limotlar ham yangicha shakl va mazmun kasb etmoqda. Zamonaviy diniy qarashlar nafaqat an'anaviy e'tiqod tizimlarini rivojlantirish, balki jamiyatda ma'naviy qadriyatlarni mustahkamlashda ham muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, axborot texnologiyalarining rivojlanishi, madaniyatlararo muloqotning kengayishi diniy ta'limotlarning yangi shakllarini yuzaga keltirmoqda. Mazkur maqolada zamonaviy diniy ta'limotlarning mohiyati, ularning asosiy xususiyatlari hamda jamiyat hayotidagi o'rni ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Zamonaviy diniy ta'limotlar – bu an'anaviy diniy qarashlarning yangilangan shakli yoki yangi paydo bo'lgan diniy oqimlar majmui bo'lib, ular zamon talablari va ijtimoiy o'zgarishlarga mos ravishda shakllanadi. Bunday ta'limotlar ko'pincha insonning ruhiy ehtiyojlarini qondirish, ma'naviy izlanishlarga yo'naltirishga xizmat qiladi. Zamonaviy diniy ta'limotlar tushunchasi dinshunoslikda nisbatan yangi va murakkab kategoriyalardan biri bo'lib, u hozirgi globallashuv, texnologik rivojlanish va madaniyatlararo integratsiya sharoitida shakllanayotgan diniy qarashlar majmuini anglatadi. Ushbu tushunchani tahlil qilishda uni faqat “yangi dinlar” sifatida emas, balki diniy ong va tafakkurning zamonaviy transformatsiyasi sifatida ko'rib chiqish muhimdir.

Birinchi, zamonaviy diniy ta'limotlar — bu an'anaviy dinlarning yangilangan talqinlari hamda yangi paydo bo'lgan diniy-falsafiy tizimlarning yig'indisidir. Bu yerda asosiy jihat shundaki, ular mavjud diniy asoslarni inkor etmaydi, balki ularni zamon talablari, ilmiy qarashlar va inson ehtiyojlariga moslashtiradi. Masalan, klassik diniy aqidalar zamonaviy jamiyatda ko'proq axloqiy-psixologik talqin orqali tushuntirilmoqda[1].

Ikkinchi, ushbu ta'limotlarning mohiyatida individuallashtirish jarayoni muhim o'rin tutadi. An'anaviy dinlarda jamoaviy e'tiqod ustuvor bo'lsa, zamonaviy diniy qarashlarda shaxsning ichki ruhiy tajribasi, individual izlanishi va shaxsiy e'tiqodi markazga chiqadi. Bu esa dinning ijtimoiy institut sifatidagi roldan tashqari, shaxsiy ruhiy amaliyot sifatidagi ahamiyatini kuchaytiradi.

Uchinchi, zamonaviy diniy ta'limotlar ko'pincha sinkretik xarakterga ega, ya'ni turli dinlar, falsafiy oqimlar va hatto ilmiy qarashlarning uyg'unlashuvi asosida shakllanadi. Masalan, sharqona meditatsiya usullari, g'arb psixologiyasi va diniy etik qadriyatlarining bir tizimda mujassamlashuvi bunga yaqqol misoldir.

To'rtinchi, bu ta'limotlar global kommunikatsiya vositalari orqali tez tarqaladi. Internet, ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy axborot vositalari zamonaviy

diniy g'oyalarni keng ommaga yetkazishda muhim rol o'ynaydi. Natijada diniy bilimlar geografik chegaralardan chiqib, universal tus ola boshlaydi.

Beshinchidan, zamonaviy diniy ta'limotlar ko'pincha amaliy yo'naltirilgan bo'lib, inson hayotining konkret muammolariga yechim taklif qiladi. Ular stressni kamaytirish, ruhiy muvozanatni saqlash, hayot mazmunini anglash kabi masalalarga e'tibor qaratadi. Shu jihatdan ular diniy-falsafiy tizim bilan bir qatorda psixologik-amaliy tizim sifatida ham namoyon bo'ladi[2].

Shu bilan birga, zamonaviy diniy ta'limotlar ikki tomonlama baholanadi. Ijobiy jihatdan ular insonning ma'naviy ehtiyojlarini qondiradi, bag'rikenglikni rivojlantiradi va madaniyatlararo muloqotni kuchaytiradi. Salbiy tomondan esa ayrim oqimlar soxta g'oyalarni targ'ib qilishi, inson ongiga manipulyativ ta'sir ko'rsatishi yoki radikal qarashlarni yoyishi mumkin.

ZAMONAVIY DINIY OQIMLARNING ASOSIY XUSUSIYATLARI

Zamonaviy diniy ta'limotlar quyidagi xususiyatlar bilan ajralib turadi: Moslashuvchanlik – ular jamiyatdagi ijtimoiy-siyosiy o'zgarishlarga tez moslashadi. Individuallikka urg'u – shaxsiy e'tiqod va ichki ruhiy tajribaga katta ahamiyat beradi. Global xarakter – internet va ommaviy axborot vositalari orqali keng tarqaladi[3].

Sinkretizm – turli din va falsafiy qarashlarning uyg'unlashuvi kuzatiladi. Zamonaviy diniy oqimlar bugungi globallashuv va axborotlashuv sharoitida shakllanayotgan murakkab ijtimoiy-ma'naviy hodisa bo'lib, ular an'anaviy diniy tizimlardan bir qator muhim belgilar bilan farqlanadi. Ushbu oqimlarni chuqur anglash uchun ularning asosiy xususiyatlarini tizimli ravishda tahlil qilish zarur.

Birinchidan, zamonaviy diniy oqimlarning eng muhim belgilaridan biri — moslashuvchanlikdir. Ular jamiyatdagi siyosiy, iqtisodiy va madaniy o'zgarishlarga tez moslashadi. An'anaviy dinlarda qat'iy aqidaviy tizim ustuvor bo'lsa, zamonaviy oqimlarda talqin erkinligi kengroq bo'ladi. Bu esa ularning turli ijtimoiy qatlamlar orasida tez yoyilishiga imkon beradi[4].

Ikkinchidan, individuallikka yoʻnaltirilganlik zamonaviy diniy oqimlarning markaziy xususiyatidir. Bu oqimlarda jamoaviy ibodat va qatʼiy diniy tartiblar oʻrniga shaxsning ichki ruhiy tajribasi, oʻzini anglash jarayoni va individual eʼtiqod ustuvor ahamiyat kasb etadi. Natijada din koʻproq shaxsiy ruhiy-amaliy tajribaga aylanadi.

Uchinchidan, zamonaviy diniy oqimlar koʻpincha sinkretik xarakterga ega. Yaʼni ular turli diniy anʼanalar, falsafiy qarashlar va hatto ilmiy yondashuvlarning uygʻunlashuvi asosida shakllanadi. Masalan, sharqona meditatsiya, gʻarb psixologiyasi va diniy etik qadriyatlarning birlashuvi yangi diniy-falsafiy tizimlarni yuzaga keltiradi[5].

Toʻrtinchidan, global xarakter va tez tarqalish bu oqimlarning yana bir muhim jihatidir. Internet, ijtimoiy tarmoqlar va raqamli platformalar orqali ular qisqa vaqt ichida keng hududlarga yoyiladi. Bu esa diniy gʻoyalarning milliy chegaralardan chiqib, transmilliy tus olishini taʼminlaydi.

Beshinchidan, zamonaviy diniy oqimlar koʻpincha amaliy va pragmatik yoʻnaltirilgan boʻladi. Ular insonning kundalik hayotidagi muammolarga — stress, ruhiy tushkunlik, hayot mazmunini izlash kabi masalalarga yechim taklif qiladi. Shu sababli ular nafaqat diniy, balki psixologik-amaliy tizim sifatida ham qabul qilinadi.

Oltinchidan, ayrim zamonaviy diniy oqimlarda karizmatik yetakchilik muhim rol oʻynaydi. Bunday oqimlar koʻpincha kuchli shaxs — yetakchi yoki ruhiy ustoz atrofida shakllanadi. Bu esa baʼzan ijobiy ruhiy yoʻnaltirishga xizmat qilsa-da, ayrim holatlarda mutaassiblik yoki haddan tashqari bogʻlanish xavfini ham keltirib chiqaradi.

Yettinchidan, zamonaviy diniy oqimlar axborot va texnologiyalardan faol foydalanishi bilan ajralib turadi. Onlayn marosimlar, virtual diniy jamoalar, mobil ilovalar orqali diniy faoliyatni tashkil etish bugungi kunda keng tarqalgan holatdir[6].

Shu bilan birga, zamonaviy diniy oqimlarning ikki tomonlama ta'siri mavjud. Ijobiy jihatdan ular ma'naviy izlanishlarga yordam beradi, bag'rikenglikni rivojlantiradi va inson ruhiyatini qo'llab-quvvatlaydi. Salbiy tomondan esa ayrim oqimlar manipulyativ usullarni qo'llashi, radikal g'oyalarni targ'ib qilishi yoki ijtimoiy beqarorlikka sabab bo'lishi mumkin.

XULOSA.

Zamonaviy diniy ta'limotlar bugungi jamiyat hayotining ajralmas qismiga aylangan. Ular insonning ma'naviy ehtiyojlarini qondirish, ruhiy barkamollikka erishishda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, ayrim salbiy oqimlarning oldini olish uchun diniy savodxonlikni oshirish, yoshlarni tanqidiy fikrlashga o'rgatish zarur.

Kelajakda zamonaviy diniy ta'limotlarni chuqur o'rganish orqali ularning jamiyat taraqqiyotidagi ijobiy jihatlarini kuchaytirish va salbiy oqibatlarini kamaytirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. Toshkent, 2008.
2. Jo'rayev U. *Dinshunoslik asoslari*. Toshkent, 2019.
3. Hinnells J.R. *The Routledge Companion to the Study of Religion*. London, 2010.
4. Barker E. *New Religious Movements: A Practical Introduction*. London, 1999.
5. Dawson L.L. *Comprehending Cults: The Sociology of New Religious Movements*. Oxford, 2006.
6. Internet manbalari: www.religionstudies.org, www.bbc.co.uk/religion